

Extrémizmus ako prejav sociálneho konfliktu

Anotácia: V štúdiu sa autor zaoberá problematikou extrémizmu ako prejavu sociálneho konfliktu a aktivitami polície v boji proti tomuto fenoménu. Hlavným cieľom štúdie je analyzovať problematiku extrémizmu v kontexte príčin, prejavov v spoločnosti a možnosti eliminácie extrémistických aktivít v podmienkach Slovenskej republiky. Parciálnym cieľom je poskytnúť základné informácie o problematike extrémizmu, jeho druhoch, o aktivitách extrémistických skupín a aktuálnych trendoch a následne dané zistenia aplikovať na podmienky Slovenskej republiky.

Kľúčové slová: extrémizmus, polícia, divácke násilie, trestné činy extrémizmu, extrémistická skupina.

Štúdia je prirodzeným vyvrcholením poznania vychádzajúceho z výsledkov vedeckovýskumnej úlohy „Hromadné narušenie verejného poriadku – komparatívna analýza“, ktorá bola riešená kooperačným tímom z Akadémie Policajného zboru v Bratislave, Policajnou Akadémiou Českej republiky v Prahe, Prezídiom Policajného zboru SR a krajskými riaditeľstvami PZ v Slovenskej republike. Výsk. 199/2014.

1 Extrémizmus v podmienkach Slovenskej republiky

1.1 Podstata extrémizmu v Slovenskej republike

Pred rokom 1989 bola činnosť extrémistických skupín len okrajová, čo bolo zapríčinené hlavne vtedajšími politickými prostriedkami. Komunistický režim všeobecne bránil intenzívnemu rozvoju extrémistických skupín. Deväťdesiate roky minulého storočia znamenali uvoľnenie spoločenskej i politickej situácie pričom dochádzalo k rozvoju a zakladaniu rôznych typov extrémistických skupín.¹

Vychádzajúc z tvrdenia, že extrémizmus je sprievodným znakom demokracie, a aplikujúc dané tvrdenie na podmienky Slovenskej republiky možno konštatovať, že Slovenská republika od svojho vzniku v roku 1993 je konfrontovaná s problematikou extrémizmu. Otvorenie sa svetu malo pre Slovenskú republiku za následok prienik pozitívnych a negatívnych javov. Jedným z negatívnych javov ovplyvňujúcich spoločnosť môžeme zaradiť aj extrémizmus so všetkými jeho formami a prejavmi.² Slovenská republika podľa vzoru ostatných demokratických štátov a v zmysle inštitucionálneho ukotvenia demokracie inkorporovala základný právny rámec na ochranu ľudských práv a slobôd, ktorý vychádzal zo základných medzinárodných dohovorov prijatých na pôde Organizácie spojených národov (OSN), Rady Európy a Európskej únie (EÚ). Podstatou a základom medzinárodnej úpravy ľudských práv a slobôd je princíp rovnoprávnosti všetkých občanov bez rozdielu na príslušnosť k národnostnej menšine a etnickej skupine a tiež princípy individualizmu, „z ktorého vychádza úprava práv spojená s rozvojom kultúry, jazyka, so združovaním a účasťou na správe vecí národnostných menšín a etnických skupín“.³

Táto úprava je inkorporovaná v čl. 12 Ústavy SR, ktorý uvádza: „*Ludia sú si rovní v dôstojnosti i právach. Základné práva a slobody sú neodňateľné, nescudziteľné, nepremlčateľné a nezrušiteľné. Základné práva a slobody sa zaručujú na území SR všetkým bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické či iné*

¹ VEGRICHTOVÁ, B. 2012. Kriminologické aspekty extrémizmu. In *Extrémizmus – hrozba pre demokratickú spoločnosť. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie*. Bratislava, 2012. str. 219 - 237. ISBN 978-80-8054-552-9.

² *Návrh koncepcie boja proti extrémizmu*. Bratislava : MV SR 2006. [online]. [cit. 2014.02.01.] Dostupné na internete: www.minv.sk/swift_data/source/mvsvr/.../extremizmus_koncepcia.rtf.

³ *Koncepcia boja proti extrémizmu na roky 2011 – 2014*, vláda SR 8. júna 2011. [online]. [cit. 2014.02.01.] . Dostupné na internete:

<http://www.rokovanie.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=19762>

*zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie. Nikoho nemožno z týchto dôvodov poškodzovať, zvyhodňovať alebo znevýhodňovať“.*⁴

Fundamentálnym právom v celej škále ľudských práv je aj zhromažďovacie právo, ktoré zaručuje Ústava SR v čl. 28. Výkon tohto práva slúži občanom na využívanie slobody prejavu, na výmenu informácií, názorov, postojov a stanovísk v spoločenských záležitostiach. Na týchto hodnotách prakticky začali parazitovať extrémistické skupiny a hnutia, čo znamenalo novú hrozbu pre bezpečnosť občanov. Slovenská republika z toho dôvodu pri koncipovaní svojej bezpečnostnej politiky chápe extrémizmus a jeho prejavy ako hrozbu pre demokratickú spoločnosť. V tej súvislosti má ambíciu prijímať „*preventívne opatrenia v sociálnej oblasti, vo vzdelávaní a vo formovaní verejnej mienky smerujúcej k tolerančnému spolunažívaniu národov, etnických a náboženských skupín v spoločnosti a vo svete*“.⁵

Koncepcnej politike boja proti extrémizmu v SR sa venuje sústredená pozornosť hlavne po roku 2001, keď došlo k výraznému posunu v chápaní jej dôležitosti nielen v Policajnom zbore, ale aj v celej spoločnosti. Vývoj v spoločnosti i viaceré negatívne skúsenosti poukázali na potrebu vytvorenia koncepcie dlhodobého charakteru v oblasti boja s extrémizmom. Uznesením vlády SR č. 368 z 3. mája 2006 bola prijatá Koncepcia boja proti extrémizmu na roky 2006 – 2010, prijatie ktorej formálne vyplynulo z Harmonogramu prípravy nových strategických, koncepcných, plánovacích, legislatívnych a ostatných dokumentov pre oblasť bezpečnosti a obrany Slovenskej republiky v rokoch 2005 – 2006.⁶

Koncepcia boja proti extrémizmu bola prvým materiálom zameraným na komplexné riešenie problematiky extrémizmu v SR. Dokument bol dlhodobého charakteru, stanovil ciele a špecifikuje ich na konkrétne opatrenia. Činnosti zainteresovaných subjektov boli zamerané na štyri kľúčové oblasti: prevencia, spolupráca zainteresovaných subjektov na riešení problematiky extrémizmu, skvalitnenie a zefektívnenie práce v oblasti extrémizmu a na vytvorenie poznatkovej bázy o prejavoch extrémizmu.⁷

Dokument vychádzal hlavne z konkrétnych poznatkov získaných v boji s extrémizmom, ale aj z informácií z najrôznejších oblastí spoločenského života, tak z domácich, ako aj zo zahraničných zdrojov. Hodnotí stav v oblasti boja proti extrémizmu v Slovenskej republike a určuje hlavné smery ďalšieho zefektívnenia činnosti. Poskytuje komplexný pohľad na túto problematiku. Viac ako inde je tu potrebné klásť dôraz na prevenciu. Dôvodom je spätosť tohto druhu kriminality s určitou ideológiou. Cieľom koncepcie boja proti extrémizmu bolo vytvoriť účinný systém opatrení a aktivít zameraných na ochranu občanov a spoločnosti pred protispoločenským konaním extrémisticky zameraných jednotlivcov, skupín a hnutí.

Pri napĺňaní cieľov koncepcie a dynamike vývoja extrémizmu v SR vznikla potreba zmeny v náhľade na problematiku extrémizmu. Túto potrebu Ministerstvo vnútra SR rieši v aktualizovanej verzii Koncepcie boja proti extrémizmu na obdobie rokov 2011 – 2014, ktorá je podrobnejšie rozobraná v prvej kapitole dokumentu.

⁴ Ústava Slovenskej republiky. [online]. [cit. 2014.01.01.] Dostupné na internete: www.zbierka.sk/sk/predpisy/460-1992-zb.p-2044.pdf.

⁵ Bezpečnostná stratégia SR 2005. [online]. [cit. 2014.01.18.] Dostupné na internete: www.mosr.sk/data/files/833.pdf.

⁶ Návrh koncepcie boja proti extrémizmu. Bratislava : MV SR 2006. [online]. [cit. 2014.02.01.] Dostupné na internete: www.minv.sk/swift_data/source/mvsvr/.../extremizmus_koncepcia.rtf.

⁷ Správa o plnení úloh vyplývajúcich z koncepcie boja proti extrémizmu za obdobie rokov 2007 – 2010. [online]. [cit. 2014.02.01.] Dostupné na internete: <http://www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=19755>.

1.2 Trestnoprávny rozmer extrémizmu v podmienkach Slovenskej republiky

V súčasnosti neexistuje právny predpis, ktorý by sa explicitne zaoberal definíciou a samotnou problematikou extrémizmu v slovenskej spoločnosti. Právna úprava problematiky extrémizmu je obsiahnutá iba v jednotlivých ustanoveniach Trestného zákona a v niektorých interných predpisoch a nariadeniach.⁸

Vzhľadom na absenciu pojmu „extrémizmus“ v právnom poriadku SR boli pre potreby odhaľovania, objasňovania a dokumentovania tejto trestnej činnosti zo strany štátnych orgánov a aj na účely preventívneho pôsobenia Policajného zboru identifikované v Koncepcii boja proti extrémizmu na roky 2011 – 2014 tri základné orientácie extrémizmu, v zmysle ktorých boli vyčlenené aj oblasti protiprávneho konania.

Pravicovo orientovaný extrémizmus je prezentovaný presadzovaním ideami rasizmu, nacizmu, neonacizmu, antisemitizmu, xenofóbie. V podmienkach Slovenskej republiky sú prejavy pravicového extrémizmu badateľné predovšetkým v mladšej generácii, ktorá nekriticky prejavuje svoj obdiv k nacistickej ideológii Tretej ríše a jej ozbrojeným zločkám Wehrmacht a Waffen SS.⁹ *Charakteristickým znakom trestných činov pravicového extrémizmu je motív konania – „rasová, národnostná alebo náboženská neznášanlivosť vyjadrená najmä v obsahu správania, spôsobe konania a porušení alebo ohrození záujmu chráneného Trestným zákonom.“¹⁰,¹¹. Pri niektorých trestných činoch je tento znak vyjadrený už v základnej skutkovej podstate, ďalšie ho majú vyjadrený ako znak kvalifikovanej skutkovej podstaty trestného činu. Jeho zisťovanie má význam predovšetkým pre posúdenie stupňa nebezpečnosti činu pre spoločnosť“¹².*

Ľavicovo orientovaný extrémizmus je prezentovaný prevažne anarchistickými, antiglobalistickými a antikorporativistickými ideami, radikálnymi ekológmi. (Koncepcia boja proti extrémizmu., 2011) *Verejné zhromaždenia ľavicovo orientovaných skupín v drvivej väčšine bývajú vopred oznamované a ich organizácia je zameraná na získanie podpory verejnosti a dosiahnutie pozitívneho ohlasu v médiách. Pri ich akciách dochádza k narušovaniu verejného poriadku a niekedy aj k poškodzovaniu majetku.¹³ Podľa získaných*

⁸ LISOŇ, M. 2012. Spoločenská závažnosť extrémizmu, možnosti poznávania. In *Extrémizmus – hrozba pre demokratickú spoločnosť. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie*. Bratislava, 2012. str. 7-16. ISBN 978-80-8054-552-9.

⁹ ŠIKULA, B. 2012. Členenie extrémizmu v podmienkach Slovenskej republiky. In *Extrémizmus – hrozba pre demokratickú spoločnosť. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie*. Bratislava, 2012. str. 27-32. ISBN 978-80-8054-552-9.

¹⁰ Protiprávne konanie pravicových extrémistov a ich prívržencov možno v zásade subsumovať najmä pod nasledujúce skutkové podstaty trestných činov uvedených v Trestnom zákone:

a) § 140 písm. d) – trestný čin spáchaný z osobitného motívu (v úmysle verejne podnecovať k násiliu alebo nenávisti voči skupine osôb alebo jednotlivcovi pre ich príslušnosť k niektorej rase, národu, národnosti, farbe pleti, etnickej skupine, pôvodu rodu alebo pre ich náboženské vyznanie, ak je zámenkou na vyhrážanie sa z predchádzajúcich dôvodov), b) § 140 písm. f) – trestný čin spáchaný z osobitného motívu (z národnostnej, etnickej alebo rasovej nenávisti alebo nenávisti z dôvodu farby pleti), c) § 144 – úkladná vražda, d) § 145 – vražda, e) § 147 a 148 – zabitie, f) § 155 až 158 – ublíženie na zdraví, g) § 245 a 246 – poškodzovanie cudzej veci, h) § 359 – násilie proti skupine obyvateľov a proti jednotlivcovi, i) § 364 – výtržníctvo, j) § 418 – genocídium, k) § 421 a 422 – podpora a propagácia hnutí smerujúcich k potláčaniu práv a slobôd občanov, l) § 422a – výroba extrémistických materiálov, m) § 422b – rozširovanie extrémistických materiálov, n) § 422c – prechovávanie extrémistických materiálov, o) § 423 – hanobenie národa, rasy a presvedčenia, p) § 424 a 424a – podnecovanie k národnostnej, rasovej a etnickej nenávisti.

¹¹ *Protiprávne konanie extrémistov* Príloha Koncepcie boja proti extrémizmu na roky 2011 – 2014, [online]. [cit. 2014.02.01.] Dostupné na internete: <http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Mater-Dokum-133330?prefixFile=m>.

¹² Správa o plnení úloh vyplývajúcich z koncepcie boja proti extrémizmu za obdobie rokov 2007 – 2010. [online]. [cit. 2014.02.01.] Dostupné na internete:

<http://www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=19755>.

¹³ Protiprávne konanie ľavicových extrémistov a ich prívržencov možno v zásade subsumovať najmä pod nasledujúce skutkové podstaty trestných činov uvedených v Trestnom zákone: a) § 171, 172, 173 – nedovolená

informácií pri týchto akciách dochádza aj ku konzumácii omamných a psychotropných látok, najmä marihuany.

Nábožensky orientovaný extrémizmus prezentujú náboženské zoskupenia, ktoré svojou ideológiou, názormi a činnosťami môžu ohrozovať život, zdravie alebo majetok osôb a porušovať všeobecne záväzné právne predpisy¹⁴.

Medzi charakteristické črty extrémizmu patrí jeho ideová motivácia a vo väčšine prípadov absencia hmotných pohnútok. To znamená, že páchatel' sa nechce obohatiť a je odhodlaný aj na obeť. V tejto charakteristike sa extrémizmus líši od ostatných kriminálnych trestných činov, ktoré vychádzajú z egoistických záujmov, ako napríklad uspokojovanie pudových potrieb, dosiahnutie hmotného zisku alebo získanie moci.¹⁶ Z hľadiska trestného práva je extrémizmus sankcionovaný až vtedy, keď prerastie do násillia, hlásania nenávisti, diskriminácie, hanobenia určitých skupín obyvateľ'stva.

Základom právnej úpravy trestných činov s prvkom extrémizmu v Slovenskej republike je zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov. Trestný zákon upravuje pojmy súvisiace s extrémizmom, jednotlivé skutkové podstaty trestných činov extrémizmu a sankcie za ich spáchanie. Gradácia násilných aktivít – hlavne v kontexte výtržnickeho správania skupín divákov a fanúšikov na verejných zhromaždeniach a športových podujatiach – podmienila naliehavosť potreby legislatívnej zmeny niektorých dotknutých ustanovení Trestného zákona, resp. doplniť zákon o nové skutkové podstaty, prípadne vymedziť nové pojmy a sprísniť trestné sadzby za niektoré protiprávne konania.¹⁷ Z časového hľadiska sú relevantné dve novely Trestného zákona. Novela pod č. 257/2009 Z. z., ktorá nadobudla účinnosť od 1. septembra 2009, a novela pod č. 262/2011 Z. z., ktorá nadobudla účinnosť od 1. septembra 2011. Prvá novela z roku 2009 bola potrebná z toho dôvodu, že pôvodný Trestný zákon už nedával pracovníkom operatívnej služby kriminálnej polície ani orgánom činným v trestnom konaní adekvátne možnosti na boj s trestnou činnosťou extrémistov.¹⁸ Prvá novela Trestného zákona v sebe zahŕňala definíciu extrémistickej skupiny, extrémistického materiálu, osobitný motív s extrémistickým prvkom, definíciu trestných činov extrémizmu v súvislosti s extrémistickým motívom, úpravy v skutkových podstatách trestného činu násillia proti skupine obyvateľ'ov a výtržníctva a pod. V novelizovanom znení Trestný zákon v § 130 definuje extrémistický materiál¹⁹ a § 140a

výroba omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi, b) § 174 šírenie toxikómánie, c) § 245, 246 poškodzovanie cudzej veci, d) § 364 – výtržníctvo.

¹⁴ Trestné činy, ktoré môžeme pripisovať členom siekt, sú najmä: a) § 144 – úkladná vražda, b) § 145 – vražda, c) § 147, 148 – zabitie, d) § 154 – účasť na samovražde, e) § 155 až 158 – ublíženie na zdraví, f) § 183 – obmedzovanie osobnej slobody, g) § 189 – vydieranie, h) § 190 – hrubý nátlak, i) § 193 – obmedzovanie osobnej slobody, j) § 199 – znásilnenie, k) § 201, 202 – sexuálne zneužívanie l) § 211 – ohrozovanie mravnej výchovy mládeže, m) § 221 – podvod, n) § 251 – neoprávnené podnikanie, o) § 364 – výtržníctvo, p) § 378 – týranie zvierat.

¹⁵ *Koncepcia boja proti extrémizmu na roky 2011 – 2014*, vláda SR 8. júna 2011. [online]. [cit. 2014.02.01.] .

Dostupné na internete:

<http://www.rokovanie.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=19762>.

¹⁶ *Metodika odhaľovania, objasňovania a dokumentovania trestnej činnosti motivovanej rasovou, národnostnou a inou neznášanlivosťou alebo páchanej priaznivcami extrémistických skupín*. Bratislava, Prezídium PZ, 2001, s. 78.

¹⁷ *Extrémizmus a jeho prejavy, ktoré sú predmetom záujmu trestného práva*. [online]. [cit. 2014.02.01.]

Dostupné na internete: http://www.epi.sk/456/Extrémizmus-vseobecne-resp-extremizmus-vo-svetle-novely-Trestneho-zakona-c-2572009-Z-z_13818.aspx.

¹⁸ KOHAN, P. 2012. Definícia extrémizmu v podmienkach trestného práva Slovenskej republiky. In *Extrémizmus – hrozba pre demokratickú spoločnosť. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie*. Bratislava, 2012. str. 17-26. ISBN 978-80-8054-552-9.

¹⁹ Zákon č. 257/2009, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov. [online]. [cit. 2014.01.01.] Dostupné na internete: www.zbierka.sk/sk/predpisy/257-2009-z-z-p-33033.pdf.

vymenúva trestné činy extrémizmu: „*trestný čin podpory a propagácie skupín smerujúcich k potlačeniu základných práv a slobôd podľa § 421 a 422, výroby extrémistických materiálov podľa § 422a, rozširovania extrémistických materiálov podľa § 422b, prechovávanía extrémistických materiálov podľa § 422c, hanobenia národa, rasy a presvedčenia podľa § 423, podnecovania k národnostnej, rasovej a etnickej nenávisti podľa § 424, podnecovania, hanobenia a vyhrážania osobám pre ich príslušnosť k niektorej rase, národu, národnosti, farbe pleti, etnickej skupine alebo pôvodu rodu podľa § 424a a trestný čin spáchaný z osobitného motívu podľa § 140 písm. d) a f).*“

Povinným znakom skutkových podstat rasovo motivovaných trestných činov je motív konania páchatelom, ktorý je tiež typickou zvláštnosťou predmetu vyšetrovania. Preukázanie motívu konania môže byť jednoduchou záležitosťou pri verbálnych deliktach, ktorými sú šírené myšlienky rasovej nenávisti a tiež prostredníctvom fašistickej symboliky a propagácie, ktorej ideológia a prejavy sú všeobecne postavené mimo zákona.²⁰

Novela Trestného zákona pod č. 262/2011 Z. z. doplnila trestné činy extrémizmu o jednu novú skutkovú podstatu trestného činu extrémizmu zakotvenú v § 422d : „*Kto verejne popiera, spochybňuje, schvaľuje alebo sa snaží ospravedlniť holokaust, zločiny režimu založeného na fašistickej ideológii, zločiny režimu založeného na komunistickej ideológii alebo zločiny iného podobného hnutia, ktoré násilím, hrozbou násilia alebo hrozbou inej ťažkej ujmy smeruje k potlačeniu základných práv a slobôd osôb, potrestá sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky.*“²¹

Vzhľadom na vysokú spoločenskú nebezpečnosť tejto trestnej činnosti, ale najmä vzhľadom na jej špecifický charakter je evidentné, že existujúca právna úprava nepostihuje komplexne všetky kriminálne prejavy extrémizmu. Novela Trestného zákona č. 257/2009 Z. z. právne nezadefinovala samotný pojem extrémizmus, a preto je zavedenie pojmov súvisiacich s extrémizmom, ako sú napr. extrémistická skupina a extrémistický materiál, nepresné, pretože nevychádzajú z jedného právneho základného pojmu extrémizmus.²²

Policijný zbor sa neriadi len trestnými kódexmi, ale svoju činnosť vykonáva najmä na základe zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov. Jednou z jeho základných úloh podľa citovaného zákona je spolupôsobenie pri ochrane života, zdravia, osobnej slobody a bezpečnosti osôb a pri ochrane majetku.

1.3 Pravicový extrémizmus v Slovenskej republike

1.3.1 Charakter pravicového extrémizmu v Slovenskej republike

Prvky pravicového extrémizmu sa v Slovenskej republike prejavovali už na začiatku 90. rokov minulého storočia. Počas nasledujúcich rokov dochádzalo k posilňovaniu pozícií pravicovo-extrémistických skupín, narástol počet násilných trestných činov voči predstaviteľom národnostných menšín a narástol počet sympatizantov skupín pravicových extrémistov.

V porovnaní so stavom z obdobia 90. rokov majú súčasné pravicovo-extrémistické skupiny odlišnú štruktúru. Od činností výtržníctva postupne prešli na sofistikovanejšie

²⁰ KOČAN, Š. 2012. Metodika odhaľovania a vyšetrovania extrémizmu. In *Extrémizmus – hrozba pre demokratickú spoločnosť. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie*. Bratislava, 2012. str. 63-68. ISBN 978-80-8054-552-9.

²¹ Zákon č. 262/2011, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony. online]. [cit. 2014.01.01.] Dostupné na internete: www.zbierka.sk/sk/predpisy/262-2011-z-z.p-34221.pdf.

²² KOHAN, P. 2012. Definícia extrémizmu v podmienkach trestného práva Slovenskej republiky. In *Extrémizmus – hrozba pre demokratickú spoločnosť. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie*. Bratislava, 2012. str. 17-26. ISBN 978-80-8054-552-9.

vykonávanie svojich aktivít. V minulosti boli verejnosťou vnímaní najmä ako výtržníci a bitkári, postupom rokov sa viac radikalizovali a v súčasnosti vyvíjajú snahy o vstup na politickú scénu. Na tento účel organizujú zvýšený počet verejných akcií a vyvíjajú úsilie na získanie sympatií verejnosti. Sprievodným znakom extrémizmu na Slovensku je narastajúca závažná trestná činnosť a radikálny postoj niektorých skupín obyvateľstva k určitým minoritným skupinám, špeciálne k príslušníkom rómskej národnostnej menšiny a cudzincom s rozdielnou farbou pleti. V súčasnosti sú prejavy extrémizmu v Slovenskej republike evidentné, ale nie v takej vysokej miere ako v niektorých iných štátoch. Všeobecne možno konštatovať, že extrémistické prejavy na Slovensku, najmä čo sa týka pravicových extrémistov, sú ovplyvňované extrémizmom z okolitých štátov: Česká republika, Poľsko, Maďarsko, Nemecko, Srbsko.²³

Extrémisti sa v SR združujú v subkultúrach, hnutiach, neregistrovaných organizáciách, občianskych združeniach, ale aj v politických stranách, pričom tieto zoskupenia sú považované za radikálne a rizikové. Veková a sociálna štruktúra prívržencov extrémistických skupín je závislá od činnosti, ktorú vykonávajú. Ide najmä o osoby páchajúce pouličnú trestnú činnosť – spravidla mladšie, okolo 14 – 25 rokov, spravidla sú to študenti a nezamestnaní.

Počty v jednotlivých pravicovo-extrémistických skupinách nie je možné presne stanoviť. V rámci extrémistických aktivít sa okrem aktívnych členov pridávajú aj sympatizanti. Počet pravicových extrémistov (najmä Skinheads a neonacisti) je od roku 2004 približne stabilný, okolo 900 aktívnych osôb a okolo 3000 prívržencov a sympatizantov s nebezpečenstvom rastu v kontexte s nárastom počtu trestných činov s prvkami extrémizmu v posledných troch rokoch (2010, 2011, 2012).²⁴

Podľa Koncepcie boja proti extrémizmu na roky 2011 – 2014 medzi typické prejavy pravicovo-extrémistických organizácií v podmienkach Slovenskej republiky patrí predovšetkým organizovanie násilných i nenásilných pochodov; prezentácia neonacistickej ideológie na internete; diskusie na rôznych extrémistických chatových fórach a koncertovanie či obchodovanie na internete s predmetmi s extrémistickou tematikou.

V podmienkach Slovenskej republiky existujú rôzne skupiny, ktoré sympatizujú s myšlienkami pravicového extrémizmu, ich príslušníci sú rasovo alebo neonacisticky motivovaní. Ide o skupiny, v ktorých prevláda určitý druh hierarchie, spoločný cieľ, vyhlásený alebo prirodzený vodca, ktoré sa zviditeľnili ako skupina na Slovensku alebo v zahraničí buď protiprávnym konaním (fyzický útok, internetová stránka s rasistickým alebo neonacistickým obsahom a pod.), alebo ako skupina, ktorá majú svoju symboliku, pravidelné miesto stretávania a pod. Podľa výskumnej práce Príčiny rastu radikalizácie a agresivity určitých skupín obyvateľstva z roku 2012, ktorá bola vypracovaná Akadémiou Policajného zboru, ide v podmienkach SR hlavne o nasledujúci typ pravicovo-extrémistických skupín: neonacistickí skinheads, skupiny páchajúce divácke násilie (hooligans) a skupiny páchajúce rasistický extrémizmus. Tieto skupiny najčastejšie páchajú trestné činy: „*podpora a propagácia hnutí smerujúcich k potláčaniu práv a slobôd občanov, hanobenie národa, rasy a presvedčenia, ublíženie na zdraví, výtržníctvo*“.

Medzi skupiny rasistických extrémistov, ktoré pôsobia alebo v nedávnej minulosti pôsobili na území Slovenska, patria: Slovakia Hammer Skinheads, Blood & Honour Division Slovakia, Slovakia Hammers Skins, SS AG SLOVAKIA – Security Service Action Group Slovakia, Národný Odpor Nitra, Národný Odpor Prievidza, Národný Odpor Senica, Kysucký

²³ Koncepcia boja proti extrémizmu na roky 2011 – 2014, vláda SR 8. júna 2011. [online]. [cit. 2014.02.01.] . Dostupné na internete:

<http://www.rokovanie.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=19762>.

²⁴ Príčiny rastu radikalizácie a agresivity určitých skupín obyvateľstva Výskumná správa 2012 [online]. [cit. 2014.02.01.] Dostupné na internete: www.minv.sk/?policia&subor=152830.

Vzdor. Medzi známe gangy s neonacistickou orientáciou patria: Rebel Klan Engerau (BA), Magda Dankova Crew (BA), Sladká Pani Gang (BA), Mičovci (BA), Prašivci (RS, ZV, BB).²⁵

V poslednom období členovia niektorých týchto skupín zmenili stratégiu a prešli do formy odporu voči spoločenskému systému prostredníctvom registrovaných aj neregistrovaných občianskych združení, spolkov a hnutí ako: Slovenská pospolitosť, Nové slobodné Slovensko, Slovenské hnutie obrody, Spoločnosť Dr. Jozefa Tisu, Slovenská spoločnosť pre zachovanie tradícií, Jednota Slovenskej mládeže, Národná stráž, Národný odpor a Hnutie kreativity. Zlúčením buniek z Považia a Trenčína vznikli Autonómni nacionalisti Považie a Národný odpor Trenčín. Typickým prejavom týchto aktérov je organizovanie tradičných podujatí, či už na miestach, ktoré sú významné z hľadiska slovenskej histórie (Devín, Brezová pod Bradlom, Modra a pod.), alebo na výročia udalostí, ktoré súvisia so Slovenským štátom vo vojnovom období. Aktéri pravicového extrémizmu sa priamo odvolávajú na tradičné národné historické osobnosti a udalosti, ktoré požívajú úctu a sú súčasťou kultúrneho národného dedičstva Slovenskej republiky. Tak zneužívajú národné hodnoty a pred očami verejnosti „de facto“ legitimizujú svoju existenciu a vytvárajú o sebe falošný obraz ako o pokračovateľoch tradičných hodnôt.²⁶

Ďalšou oblasťou, na ktorú sa pravicoví extrémisti zameriavajú, je rómska problematika. Prejavuje sa to najmä protestnými zhromaždeniami a podujatiami. Tieto podujatia sú prezentované formou propagačných materiálov, letákov a na internete. Novým trendom pri manažovaní podujatí je využívanie právnika.

Extrémistické skupiny sa zviditeľňujú a poukazujú na vlastnú ideológiu prostredníctvom rôznych pochodov a demonštrácií. Na týchto udalostiach sa zúčastňujú aj zahraniční partneri slovenských nacionalistických extrémistov. Ide najmä o osoby z prostredia pravicových extrémistov z ČR, Poľskej republiky, Maďarskej republiky a Srbskej republiky.²⁷

Na usporiadaní týchto akcií sa v poslednom období najviac aktivizovalo občianske združenie Slovenská pospolitosť²⁸, ktorá sa chcela presadiť aj v politickom živote. 1. marca 2006 ju Najvyšší súd Slovenskej republiky rozpustil, pretože jej politická činnosť bola v rozpore s Ústavou SR. V súčasnosti pôsobí vo forme občianskeho združenia. Ľudová strana Naše Slovensko (ĽS NS) kandidovala v parlamentných voľbách v roku 2010 aj v roku 2012. Do parlamentu sa strana nedostala.²⁹

ĽS NS začala po parlamentných voľbách sústreďovať snahu na komunálne voľby, ktoré sa uskutočnili 27. novembra 2010. Na kandidátke ĽS NS kandidovali aj niektorí členovia a predstavitelia Slovenskej pospolitosti vo viacerých mestách a obciach. Za historicky prvú volebnú výhru strany možno považovať víťazstvo jej nominanta v 2. kole

²⁵ MLYNARČÍKOVÁ A kol., 2008. *Nemaj trému z extrémistu*. Nadácia otvorenej spoločnosti – Open Society Foundation, marec 2008. ISBN 978-80-970143-1-5 [online]. [cit. 2014.02.01.] Dostupné na internete: <http://www.multikulti.sk/dok/pravicovy-extremizmus/Nemaj-tremu-z-extremistu-prirucka.pdf>.

²⁶ *Koncepcia boja proti extrémizmu na roky 2011 – 2014*, Vláda SR 8. júna 2011. [online]. [cit. 2014.02.01.] Dostupné na internete:

<http://www.rokovanie.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=19762>.

²⁷ Známy bol pochod proti rómskemu etniku, konal sa 8. augusta 2009 v Šarišských Michaľanoch podľa vzoru českého Janova. Na protest sa pravicoví extrémisti a ich prívrženci zvolávali prostredníctvom internetu.

²⁸ Slovenská pospolitosť – Národná strana bola ultranacionalistická politická strana, ktorá pôsobila na Slovensku od 18. januára 2005 do 1. marca 2006, keď ju Najvyšší súd SR rozpustil. Je to historicky prvý prípad, keď najvyšší súd rozpustil politickú stranu na Slovensku. Strana bola extrémne radikálna, oslavuje vojnový Slovenský štát, odsudzuje SNP, kritizuje parlamentnú demokraciu, favorizuje heslá proti Rómom, Maďarom, Židom.

²⁹ *Koncepcia boja proti extrémizmu na roky 2011 – 2014*, vláda SR 8. júna 2011. [online]. [cit. 2014.02.01.] Dostupné na internete: <http://www.rokovanie.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=19762>.

volieb do vyšších územných celkov v roku 2013. V nich bol zvolený za predsedu Banskobystrického samosprávneho kraja so ziskom 71 397 (55,53 %) platných hlasov.³⁰

Je dôležité si uvedomiť, že kombinácia prejavov politického extrémizmu s populisticky vedenými politickými kampaňami ohrozujú samotnú podstatu demokracie a hodnoty základných ľudských práv a slobôd. Z histórie sú známe príklady využívania týchto prejavov na dosiahnutie politických ambícií, ktoré v spojení s hospodárskou krízou vyústili v Európe do nástupu fašizmu a nacizmu.

Ďalšou formou propagácie extrémistických skupín je hudobná produkcia a koncerty, prostredníctvom ktorej extrémisti propagujú svoju ideológiu. Koncerty umožňujú vytváranie kontaktov medzi extrémistami. V poslednom čase sa slovenskí pravicoví extrémisti častejšie zúčastňujú na koncertoch extrémistických hudobných skupín v zahraničí. Je to dôsledok preventívnych a represívnych opatrení slovenských bezpečnostných zložiek.

Jedným z dôvodov, ktorý umožňuje nekontrolovateľné šírenie ideológií pravicových extrémistov, je rozvoj informačných technológií a využívanie internetu. Masová dostupnosť týchto komunikačných prostriedkov umožňuje oslovenie širokého okruhu osôb, čo zvyšuje aj závažnosť spáchaného trestného činu.³¹ Prostredníctvom internetových stránok s rasistickým a xenofóbnym obsahom sa zviditeľňujú ako skupina, môžu distribuovať svoje myšlienky prostredníctvom vlastného extrémistického materiálu (literatúry a hudobných CD s rasistickými alebo xenofóbnymi textami) a verejne prezentovať heslá a pozdravy symbolizujúce hnutia a ideológie smerujúce k potlačeniu základných práv a slobôd.

V SR existuje v súčasnosti niekoľko webových stránok, ktorých obsahom sú ideológie pravicového extrémizmu. Na webových stránkach extrémistické skupiny zverejňujú rôzne texty, symboliku, plagáty a šablóny na stiahnutie, ktorých obsahom je zjavná alebo skrytá nenávisť voči vybraným minoritám a tiež informácie súvisiace s popieraním holokaustu, politickým fašizmom, neonacistickou ideológiou, rasizmom, xenofóbiou, svätou vojnou Rahowa. Novým fenoménom je i čoraz vyššia miera využívania sociálnych sietí, ktoré slúžia na informovanie o plánovaných akciách a tiež ako diskusné fórum, kde účastníci môžu komentovať a vyjadrovať svoje názory. Pridanou hodnotou sociálnych sietí pre extrémistov je hlavne anonymita a ťažká identifikovateľnosť bezpečnostnými zložkami. Zo strán bezpečnostných zložiek je preto nevyhnutné monitorovať webové stránky s extrémistickou tematikou a ich obsah kompletne analyzovať a vyhodnocovať z hľadiska prekročenia zákonných noriem.³² Osoby vyrábajúce a distribuujúce materiály propagujúce rasovú, národnostnú, náboženskú alebo inú neznášanlivosť majú spravidla okolo 24 – 30 rokov, nezriedka aj viac (prevažujú zamestnaní a súkromní podnikatelia).³³

Trestná činnosť páchaná prostredníctvom internetu je latentnej povahy a jej dokazovanie je ťažké a orgány činné v trestnom konaní sú limitované technickými možnosťami jej odhaľovania a preukazovania. Informácie poskytované a získavané z internetu však majú význam najmä pri monitoringu a získavaní poznatkov o prípravách a organizovaní stretnutí príslušníkov extrémistických skupín. V budúcnosti sa predpokladá nárast trestnej činnosti páchanej touto formou.³⁴

³⁰ *Ludová strana Naše Slovensko*. [online]. [cit. 2014.02.01.]. Dostupné na internete:

http://sk.wikipedia.org/wiki/%C4%BDudov%C3%A1_strana_Na%C5%A1e_Slovensko.

³¹ *Verejná mienka v oblasti pravicového extrémizmu Výskumná správa*. [online]. [cit. 2014.01.01.]. Dostupné na internete: http://www.cvek.sk/uploaded/files/vyskumna_sprava.pdf.

³² VEGRICHTOVÁ, B. 2012. Kriminologické aspekty extrémizmu. In *Extrémizmus – hrozba pre demokratickú spoločnosť. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie*. Bratislava, 2012. str. 219 - 237. ISBN 978-80-8054-552-9.

³³ *Príčiny rastu radikalizácie a agresivity určitých skupín obyvateľstva* Výskumná správa 2012 [online]. [cit. 2014.02.01.]. Dostupné na internete: www.minv.sk/?policia&subor=152830.

³⁴ *Správa o činnosti prokuratúry Slovenskej republiky za rok 2012*. [online]. [cit. 2014.02.01.]. Dostupné na internete: www.genpro.gov.sk/sprava-o-cinnosti-prokuratury-slovenskej-republiky.

Na odhaľovanie trestných činov extrémistov na internete sa využívajú metódy základného odhaľovania a metódy systému Data Mining. Medzi základné metódy odhaľovania patrí monitorovanie, zhromažďovanie informácií, infiltrácia a následné odhalenie činnosti extrémistov na internete. Tieto metódy sa najčastejšie používajú pri odhaľovaní činností a osôb, ktoré páchajú trestnú činnosť v rámci Slovenskej republiky.

Prostredníctvom monitoringu je možné získať prehľad o jednotlivých webových stránkach, internetových fórach a diskusných skupinách. Následným krokom je zhromažďovanie informácií do relevantnej databázy o aktivitách extrémistických skupín na internete. V prípade, ak sa podarilo získať dostatočné množstvo relevantných informácií o extrémistickej skupine, nasleduje infiltrácia na predmetné webové stránky. Hlavným cieľom infiltrácie je nadviazanie komunikácie s členmi extrémistickej skupiny. Komunikácia sa vykonáva hlavne v diskusných skupinách a nie cez ministerské IP adresy z dôvodu, aby administrátor extrémistickej webovej stránky nezistil, že ide o infiltráciu políciou. Ak infiltrácia prebehne úspešne a polícii sa podarí získať dostatočné množstvo relevantných informácií, je možné prísť k odhaleniu osôb vystupujúcich na jednotlivých webových stránkach alebo členov extrémistických skupín a tiež využiť informácie pre orgány činné v trestnom konaní. Uvedené metódy sa odkazujú na oporu v legislatíve platnej na území Slovenskej republiky.

Ďalším z prostriedkov, ktorými polícia získava, triedi a následne využíva informácie, je metóda Data Mining. Tieto metódy sú vysoko sofistikované a zahŕňujú objavovanie a následné analyzovanie užitočných informácií z webových stránok špecifikovaných na rozsiahle uskladnenie webových a iných dát. Tieto metódy sa špecializujú vo väčšine prípadov na zahraničné webové domény a sociálne siete.³⁵

1.3.1.1 Verejnosť proti extrémizmu

Nadácia otvorenej spoločnosti v roku 2012 realizovala výskum Verejná mienka v oblasti pravicového extrémizmu, ktorý sa zaoberal potenciálom šírenia pravicového extrémizmu na Slovensku a otázkou podpory pravicového extrémizmu zo strany verejnosti. Podľa zistení patrí medzi determinujúce činitele, ktoré indikujú príklon verejnosti k ideám pravicového extrémizmu, „malá miera tolerancie odlišných skupín, výraznejší etnocentrizmus, príklon k autoritárstvu a nízky sociálny kapitál v spoločnosti“. Slovenská verejnosť vníma cudzincov a národnostné menšiny relatívne dobre, avšak s určitou mierou predsudkov, ktoré pramenia hlavne z nedostatku informácií. Vo vzťahu k Rómom a Maďarom sa respondenti vyjadrili za reštriktívnejšiu politiku. Výskum prezentoval názor, že identita etnickej skupiny by mala byť napĺňaná len v súkromnom priestore a na verejnosti by jej prejavy nemali byť povolené. Išlo napríklad o používanie dvojazyčných tabúl alebo používanie maďarčiny v úradnom styku. Verejnosť stále vníma Slovensko etnocentricky, teda ako krajinu Slovákov. Náboženstvo, zvyky, tradície iných kultúr (hlavne moslimskej) by podľa väčšina slovenskej verejnosti mali cudzinci uplatňovať len v súkromí. Väčšina respondentov výskumu nesúhlasila s tým, aby štát umožnil praktizovať moslimom ich vieru a umožnil výstavbu mešít. Práve etnocentrické vnímanie spoločnosti môže predstavovať podhubie pre podporu pravicového extrémizmu. A to z dôvodu, keby extrémistické hnutia otvorene deklarovali nerovnosť rôznych skupín obyvateľstva a obmedzovanie ich práv.

Najrizikovejšiu skupinu z hľadiska šírenia ideí pravicového extrémizmu a podpory pravicovo-extrémistických zoskupení predstavujú tzv. *úplní zástancovia ideí pravicového extrémizmu*. Ide o ľudí s nižším vzdelaním, manuálne pracujúcich, častejšie sú to muži ako ženy, takmer výlučne slovenskej národnosti.

³⁵ LAVRINČÍK, M. 2012. Metódy odhaľovania trestných činov extrémistov na internete. In *Extrémizmus – hrozba pre demokratickú spoločnosť. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie*. Bratislava, 2012. str. 159-166. ISBN 978-80-8054-552-9.

Veľká časť respondentov (75,5 %) len čiastočne sympatizuje s ideami pravicového extrémizmu.³⁶ Avšak za určitých okolností a v prípade citlivých tém ako politika štátu k Rómom, Maďarom, moslimom je aj táto skupina riziková. Samozrejme, časť verejnosti úplne odmieta myšlienky pravicového extrémizmu, preto je v tejto časti verejnosti len minimálne riziko podpory ideológie a aktivít pravicových extrémistov.

Podľa zistení výskumu slovenská verejnosť vníma dve kategórie pravicových extrémistov. Prvú kategóriu predstavujú ľudia, ktorí vyhľadávajú násilie z dôvodu pohnútok nenávisťi. Druhou kategóriou pravicových extrémistov – podľa verejnosti – sú ľudia, ktorí šíria ideológiu pravicového extrémizmu, myšlienky nerovnosti jednotlivých rás a etník, nenávisť voči niektorým kategóriám ľudí a často nadväzujú na ideológiu fašizmu a tradíciu Slovenského štátu, pričom nemusia automaticky prejavovať násilne.

Podľa výskumu sa s prejavmi pravicového extrémizmu verejnosť nestretáva často. A ak áno, tak hlavne na internete a v médiách, o čosi menej na verejných priestranstvách. Najčastejšie sú na internete prostredníctvom rôznych článkov, webových stránok alebo prostredníctvom sociálnych sietí prezentované nenávisťné prejavy voči menšinám a potom propagovanie symbolov a predmetov spojených s pravicovým extrémizmom. Internet predstavuje využívané médium z toho dôvodu, že umožňuje takmer anonymnú komunikáciu.

Čo sa týka prístupu štátu voči zoskupeniam pravicových extrémistov, verejnosť zastáva názor reštriktívnej politiky. Veľká časť populácie vníma pravicový extrémizmus skôr ako problém vo verejnom priestore. Značná časť respondentov odpovedala, že štát by im vôbec nemal dať možnosť zoskupovať sa, alebo že by im mal umožniť len zoskupovanie v súkromí bez propagácie ich činnosti na verejnosti. Iba malá časť respondentov sa priklonila k tomu, že by tieto zoskupenia mali mať možnosť formálne sa zaregistrovať alebo vytvoriť politické strany či hnutia.

Slovenská verejnosť vníma i prejavy pravicového extrémizmu na sociálnych sieťach, kde extrémisti už priamo nehlásajú nenávisťnú protimenšinovú politiku, ale verejne apelujú na nedokonalosti politického systému. Verejnosť sa s touto rétorikou viac stotožňuje a len pozorný čitateľ si všimne skryté urážky etnických, náboženských či sexuálnych menšín. Sociálne siete radikáli a extrémisti využívajú hlavne na komunikáciu, získanie nových podporovateľov, ale aj na dezinformovanie bezpečnostných zložiek. Odborník na extrémizmus Tomáš Nociar tvrdí, že ide skôr o slovenskú anomáliu, ktorej pôvod je podľa neho najmä „v chýbajúcej tradícii protestu a z nej vyplývajúcej slabo rozvinutej protestnej kultúry. To má za následok tento typ aktivistického diletantizmu, v ktorom často nejde o nejaký hodnotový protest, ale skôr o protest samotný, je jedno aký“.³⁷ Z tohto dôvodu môže dôjsť k situácii, keď sa skupina ľudí prihlási ku konceptu, ktorý úplne nechápu, a tak ho dezinterpretujú.

1.3.2 Extrémizmus na športoviskách – divácke násilie

Súčasťou športových podujatí, predovšetkým futbalu, sa stal negatívny fenomén nazývaný divácke násilie. Divácke násilie pri športových podujatiach je spojené predovšetkým s konaním pravicových extrémistov. Všeobecne ide o osoby, ktoré sa prezentujú extrémistickými ideológiami, a o futbalových chuligánov páchajúcich trestnú činnosť na futbalových a hokejových štadiónoch. Ich spoločným cieľom je boj proti represívnym zločkám a majetku, páchaný formou vandalizmu, výtržníctva, prejavmi extrémizmu, rasizmu, xenofóbie a intolerancie. Všeobecne ide o osoby, ktoré podporujú

³⁶ Verejná mienka v oblasti pravicového extrémizmu. Výskumná správa. [online]. [cit. 2014.01.01.] Dostupné na internete: http://www.cvek.sk/uploaded/files/vyskumna_sprava.pdf.

³⁷ Pravicoví extrémisti menia taktiku: Bojujú cez blogy a Facebook. [online]. [cit. 2014.02.01.] Dostupné na internete: <http://aktualne.atlas.sk/pravicovi-extremisti-menia-taktiku-bojuju-cez-blogy-a-facebook/slovensko/spolocnost/>.

anarchizmus, antisemitizmus, fašizmus, nacionalizmus, nacizmus, radikalizmus, rasizmus, šovinizmus a xenofóbiu alebo s ich prejavmi sympatizujú.

Najproblémovejšia je skupina radikálnych futbalových fanúšikov, tzv. športových chuligánov (z angl. hooligans), ktorí sa snažia o zvyšovanie svojho agresívneho správania na športových podujatiach. Pôsobia v štruktúrach samostatných futbalových divízií a skupín, ktoré nemajú vodcu, ale navonok vystupujú ako samostatná skupina (leaderless resistance).

Vznik futbalového chuligánstva sa spája s anglickými rowdies (športový fanúšik – výtržník) na prelome 60. a 70. rokov 20. storočia. Pomenovanie hooligans (chuligáni) vzniklo podľa rodiny Hooliganovcov, ktorá žila v 19. storočí v Londýne a bola známa svojím násilníckym správaním. Preto sa dodnes používa tento termín pre kriminálnikov či výtržníkov.³⁸

Členmi hnutia hooligans sú hlavne mladí ľudia, ktorí využívajú dohľad policajných a bezpečnostných zložiek na štadiónoch pri svojich provokáciách proti tzv. fanúšikom z opačného tábora (ultras a pod.).³⁹ Prvé konflikty boli spájané s bitkami, výtržnosťami nielen medzi fanúšikmi, ale aj medzi rozhodcami. Postupne sa k týmto prejavom násilia pridružili aj rasistické prejavy a do istej miery išlo o násilnosti organizované skupinami, ktorých primárnym cieľom bol vandalizmus a násilnosti.⁴⁰ Veľký vplyv na rozvoj chuligánstva mala subkultúra skinhed. Práve skinhedí začali vytvárať prvé organizované skupiny výtržníkov, ktoré na jednej strane podporovali svoj klub, na strane druhej však vyvolávali nepokoje a roztržky na štadiónoch či mimo nich.

Skupiny súperiacich fanúšikov sa často stretávajú pri vzájomných utajených stretnutiach na otvorenom priestranstve (napríklad parkoviská, trávnaté plochy), kde prichádza k priamym súbojom (bitkám, konfliktom), ale bez použitia zbraní. Tieto bitky sú časovo veľmi krátke, kde podstatou bitiek je prezentácia sily jednej skupiny voči druhej. Takéto bitky majú svoje pravidlá a o nich sa aktéri dozvedajú z internetových hooligans stránok.

Súčasťou diváckeho násilia je aj jeho prezentácia prostredníctvom internetu, ktorý sa stal nástrojom na získanie informácií, prezentáciu názorov založených na násilnom a nenávisťnom základe, podporené čiastočnou anonymitou. Internet využívajú hlavne na organizovanie a koordináciu výjazdov skupín fanúšikov, ale aj organizovanie bitiek medzi skupinami fanúšikov; predaj rôznych predmetov (napríklad šálov, zástav, rôznej pyrotechniky, transparentov a pod.); diskusie (blogy, diskusné fóra, sociálne siete súvisiace s diváckym násilím); prezentáciu videí a fotografií z pochodov, narúšaní verejného poriadku, páchania výtržností, organizovaných bitiek a pod.

Existuje viacero názorov k príčinám vzniku diváckeho násilia. Najprv to boli názory, že väčšina výtržníkov pochádza z nižších spoločenských vrstiev a tento druh činnosti je pre nich forma adrenalínu. Neskôr boli tieto názory vyvrátené tvrdením, že výtržníci pochádzajú

³⁸ ZELINKA, A. 2009. *Kolíska futbalu dala svetu aj chuligánov. Nesú meno írskej famílie*. [online]. [cit. 2014.01.01.] Dostupné na internete:

http://futbal.pravda.sk/koliska-futbalu-dala-svetu-aj-chuliganov-nesu-meno-irskej-familie-p9p-/sk_rfutbal.asp?c=A090808_130144_sk_rfutbal_p09.

³⁹ Bežní fanúšikovia nosia dresy alebo šály hráčov svojho klubu a radujú sa z víťazstva svojho klubu. Fanúšikovia, ktorí zápas považujú za súčasť svojho vyžitia, sa označujú výrazom ultrafans alebo ultras. Ultras majú zväčša vlastné oblečenie (trička, mikiny, šiltovky), ktorými vyjadrujú príslušnosť k skupine, ale tiež môžu prezentovať symboly, ktorými sa identifikujú napr. s neonacizmom alebo propagujú totalitné ideológie namierené proti ľudským právam. Existujú však aj nerasistickí ultras, ktorí jednoznačne odmietajú fašizmus a rasizmus na štadiónoch. Chuligáni taktiež nosia oblečenie, ktoré vyrábajú a predávajú najmä ultras, ale aj fankluby, pod heslom „verní svojmu gangu alebo klubu“. Spolu s chuligánmi aj mnohí ultras preferujú značky „pouličného oblečenia“ (tzv. streetwear) typické pre tzv. chuligánsku módu, z ktorých sú niektoré obľúbené aj u sympatizantov krajnej pravice, nacionálnych socialistov či neonacistov.

⁴⁰ MARKOVÁ, V. 2012. Divácke násilie ako súčasť extrémizmu. In *Extrémizmus – hrozba pre demokratickú spoločnosť. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie*. Bratislava, 2012. str. 109-117. ISBN 978-80-8054-552-9.

aj z vyšších sociálnych vrstiev. Preto nemožno explicitne tvrdiť, že existuje priamy vzťah medzi chuligánstvom a sociálnym prostredím.⁴¹ V poslednom období sa zvykne chuligánstvo chápať ako subkultúra mládeže.

V poslednom období sa téma diváckeho násilia, predovšetkým futbalového chuligánstva, stala stredobodom pozornosti nielen bezpečnostných zložiek štátov, ale aj politikov, médií a celej spoločnosti. Zo skúseností z posledných rokov možno konštatovať, že tento druh extrémizmu je v posledných rokoch v Slovenskej republike na vzostupe.

Divácke násilie na Slovensku sa priamo prelína aj s problematikou pravicového aj ľavicového extrémizmu. Zdôrazňuje to aj vládou Slovenskej republiky prijatá koncepcia boja proti extrémizmu na roky 2011 – 2014 a aj koncepcia boja proti diváckemu násiliu na roky 2013 – 2016⁴². Diváckym násilím sa rozumie agresívne konanie osôb alebo skupiny osôb na športovom podujatí, ktoré spôsobuje fyzickú alebo psychickú ujmu osobám, škodu na majetku, narušuje verejný poriadok alebo bezpečnosť osôb. Všeobecne záväzné právne akty a interné akty riadenia upravujúce problematiku boja proti diváckemu násiliu: Trestný zákon (zákon č. 300/2005 Z. z.), zákon o priestupkoch (zákon č. 372/1990 Zb.), zákon o organizovaní verejných telovýchovných podujatí (zák. č. 479/2008 Z. z.), koncepcia boja proti extrémizmu na roky 2011 – 2014, Metodika k problematike boja proti extrémizmu (PPZ-UKP-OEDN-257/2011), nariadenie MV SR č. 66/2011 o postupe útvarov PZ a MV SR v oblasti boja proti extrémizmu a diváckemu násiliu, rozkaz MV SR č. 157/2011 o rozpracovaní úloh v pôsobnosti MV SR vyplývajúcich z koncepcie boja proti extrémizmu na roky 2011 – 2014.

Podľa koncepcie boja proti diváckemu násiliu na roky 2013 – 2016 medzi najznámejšie kluby (hooligans, ultras) na Slovensku patria: Ultras Slovan Presburg (partnerstvo s chuligánmi futbalového klubu z 1. FC Brno, Unsterblich Austria Viedeň, Ruch Chorzów a pod.), Ultras Spartak Trnava (partnerstvo s chuligánmi futbalového klubu z Baník Ostrava, GKS Katowice a pod.), Ultras Košice, (partnerstvo s chuligánmi futbalového klubu zo Sparty Praha), Wallace Army a Felvidéky Harcosok (partnerstvo s chuligánmi futbalového klubu Ferencváros Budapešť, Újpest, Győr a pod.).

Aktivity členov a sympatizantov hnutia hooligans v SR pozostávajú z prezentácie nacistickej, neonacistickej či podobnej zakázanej symboliky, a to prostredníctvom rôznych transparentov alebo pokrikmi. Tieto aktivity pravicových extrémistov nesú často nálepku úmyslu podpory športového podujatia pochodom alebo zhromaždením na verejnosti, ale v skutočnosti ide o plánované aktivity páchania rôznych foriem trestnej činnosti. Ich primárnym cieľom je vyvolať bitku.

Pri aktivitách skupín hooligans v SR dochádza najmä k lokálnym porušeniam verejného poriadku predovšetkým v čase konania a na mieste futbalového zápasu, prípadne iného športového podujatia. Útok na bezpečnostné zložky považujú za druh adrenalínovej aktivity. Objektmi vyčíňania chuligánov sú dopravné prostriedky, ktorými sa dopravili na miesto futbalových zápasov, reštauračné zariadenia a parkoviská v okolí športovísk. Pri organizovaných výjazdoch prostredníctvom železničnej dopravy prichádza k poškodzovaniu vlakov (sedadlá, pokreslené steny vozňov a pod.) a železničných staníc – napríklad rozbíjanie sklenených výplní okien a dvier. Často používajú pyrotechniku a vyhadzujú fľaše z okien vlaku počas jazdy. Sú známe prípady, keď pri organizovanom výjazde fanúšikov jedného klubu prišlo k útoku fanúšikov iného klubu (napríklad presun fanúšikov ŠK Slovan Bratislava zo železničnej stanice v Trnave, presun fanúšikov Spartaka Trnava zo železničnej stanice v

⁴¹ MARKOVÁ, V. 2012. Divácke násilie ako súčasť extrémizmu. In *Extrémizmus – hrozba pre demokratickú spoločnosť. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie*. Bratislava, 2012. str. 109-117. ISBN 978-80-8054-552-9.

⁴² <http://www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=22043>

Žiline). Uvedené situácie sa stávajú aj napriek prítomnosti príslušníkov Policajného zboru. Sila ich agresivity je nimi ovplyvnená a regulovaná.

Medzi ďalšie prejavy týchto aktivít patrí hádzanie predmetov na hraciu plochu a na aktérov stretnutia (dymovnice, pyrotechnika), výtržnosti (provokácie a konflikty s políciou a usporiadateľskou službou), vandalizmus (vytrhávajúce sedačky, zapalovanie a poškodzovanie zariadení štadiónov), konflikty s použitím verbálneho a surového násilia (voči chuligánom, fanúšikom, divákovi súpera, vlastným hráčom alebo hráčom súpera, rozhodcom, usporiadateľom, manažmentu, vulgárnosti na adresu príslušníkov Policajného zboru), rasistické prejavy futbalových chuligánov, posmešky a znevažujúce prejavy (bučanie, pískanie), používanie rasistických hesiel, nadávok alebo symbolov, buď verbálne, alebo písomným prejavom na transparentoch.⁴³

V poslednom období bolo zaznamenané prepojenie štruktúr organizovaného zločinu priamo na štruktúry futbalových chuligánov. Osoby zo zločineckých skupín priamo podporujú činnosť a aktivity pravicových skupín, najmä pri organizovaní a realizovaní masových zhromaždení, pochodov, dohodnutých bitiek a výtržností počas rizikových futbalových zápasov.⁴⁴

Divácke násilie je slovenskou verejnosťou vnímané rozdielne. Na jednom póle názorového spektra sa nachádzajú radikálni futbaloví fanúšikovia (športoví chuligáni – hooligans) ako aktéri a „hrdinovia“ diváckeho násilia – na druhom póle staršia generácia, ktorá je radikálna v striktnom odmietaní diváckeho násilia a volajúca po prísnom treste pre všetkých, ktorí sa na ňom podieľajú. Opatrenia polície v súvislosti s diváckym násilím sú ľuďmi kritizované za zbytočne vyhodnené peniaze daňových poplatníkov, volajú po prísnych trestoch nielen dospelé mládeže, ale aj neplnoletých výrastkov. Polícia je tu samozrejme na to, aby pomáhala a chránila, ale tam, kde je to nevyhnutné, použila aj silu v rámci pravidiel, ktoré stanovuje zákon.

Hoci sa termín divácke násilie používa bežne, právna definícia tohto pojmu neexistuje. V rámci interných predpisov Ministerstva vnútra SR sa tento pojem prvýkrát objavil v nariadení MVSR č. 45/2004. V nariadení MVSR č. 64/2008 o postupe v oblasti boja proti prejavom extrémizmu a o postupe v oblasti boja proti diváckemu násiliu sa za divácke násilie považujú: „*hromadné agresívne aktivity v súvislosti so športovým podujatím, ktoré spôsobujú fyzickú ujmu osobám, škodu na majetku alebo narušujú verejný poriadok a bezpečnosť*“. Jednotná definícia, ktorá by sa dala využívať na operatívno-pátracie a trestnoprávne účely, chýba. Na účely trestného konania je pojem diváckeho násilia zahrnutý pod pojmom „*hrubá neslušnosť alebo výtržnosť*“ pri trestnom čine výtržníctva podľa § 364 Trestného zákona.⁴⁵

Boj proti diváckemu násiliu v podmienkach Slovenskej republiky je nedeliteľnou súčasťou prijatých opatrení v rámci koncepcie boja proti extrémizmu prijatej vládou SR v júni 2011. Vymedzuje tieto hlavné oblasti: vzdelávanie; právna úprava; organizačno-personálne a technické zabezpečenie; bezpečnostné hľadisko. Jednotlivé oblasti obsahovo vymedzuje návrh koncepcie boja proti diváckemu násiliu na roky 2012 – 2015.

V oblasti vzdelávania sa dôraz kladie na zvýšenie informovanosti a vzdelanosti u mladých ľudí vo veku od 14 do 20 rokov, ktorí sa najviac podieľajú na diváckom násilí.

⁴³ ZELINKA, A. 2009. *Kolíska futbalu dala svet aj chuligánov. Nesú meno irskej famílie*. [online]. [cit. 2014.01.01.] Dostupné na internete:

http://futbal.pravda.sk/koliska-futbalu-dala-svetu-aj-chuliganov-nesu-meno-irskej-familie-p9p-sk_rfutbal.asp?c=A090808_130144_sk_rfutbal_p09.

⁴⁴ LABUZÍK, M.: *Extrémizmus na športoviskách – divácke násilie a jeho prejavy na Slovensku*. In: Nieuchronna polisemia, potencjalna synergia. Medzinarodowe, narodowe i lokalne aspekty bezpieczenstwa w Polsce i Slowacji. Stowarzyszenie „Nauka Edukacja Rozwój“, Ostrowiec Św., 2012. ISBN 978-83-89466-46-4. str. 244-260.

⁴⁵ MARKOVÁ, V. 2012. Divácke násilie ako súčasť extrémizmu. In *Extrémizmus – hrozba pre demokratickú spoločnosť. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie*. Bratislava, 2012. str. 109-117. ISBN 978-80-8054-552-9.

Vzhľadom na skutočnosť, že slovenská spoločnosť je málo informovaná o príčinách diváckeho násilia, vzdelávanie musí zahrnúť tieto skupiny: žiakov, študentov a pedagógov na základných a stredných školách, sociálnych pracovníkov, zástupcov samosprávy a pod.

V oblasti právnej úpravy bude potrebné vykonať novelizáciu zákona o priestupkoch a zákona o športe, vzhľadom na to, že v súčasnosti platný zákon o priestupkoch svojimi sankciami pri spáchaných priestupkoch na úseku verejného poriadku a majetku neodrádza fanúšikov od protiprávneho konania. Súčasná platná právna úprava nepozná pojem „trestný čin diváckeho násilia“. Orgány zaoberajúce sa diváckym násilím nemajú jednotný výklad pri kvalifikovaní skutkových podstat trestných činov, ktorých sa dopúšťajú fanúšikovia na športových podujatiach.

Pre efektívny boj proti diváckemu násiliu je nevyhnutné mať potrebné organizačno-personálne a technické zabezpečenie subjektov. Prioritou je zabezpečenie dôsledného odhaľovania, dokumentovania, objasňovania a vyšetrovania spáchaných trestných činov jednotlivcov aj skupín na úseku diváckeho násilia. Personálne je potrebné posilniť útvary, ktoré sa zaoberajú diváckym násilím. Jedným z možných riešení je podľa vzoru Českej republiky vytvorenie antikonfliktných tímov, ktoré svojou činnosťou aktívne môžu pôsobiť na úseku diváckeho násilia. Pri organizačnom a personálnom zabezpečení je potrebné riešiť aj otázku technického vybavenia na pracoviskách priamo zodpovedných za úsek diváckeho násilia (kamery, mobilné telefóny, počítačové zostavy a pod.). Nutnosťou je analytická činnosť, čo priamo súvisí s technickým vybavením (vyhodnocovanie a archivácia zabezpečených).⁴⁶ fotomateriálov a videomateriálov

Z hľadiska bezpečnosti sa dôraz kladie jednak na infraštruktúru športových štadiónov, kde sa konajú športové podujatia, a tiež na zvládnutie základnej úlohy organizátorov športových podujatí. Prioritou je zaistenie bezpečnosti všetkých účastníkov športového podujatia takým spôsobom, aby nedošlo k poškodeniu zdravia a majetku. Doterajšie skúsenosti ukazujú, že prítomnosť Policajného zboru na tzv. krízových zápasoch je veľmi potrebná. Divácke násilie nemožno úplne eliminovať. Veľa závisí od príslušných štátnych orgánov, ktoré budú prijímať opatrenia na jeho likvidáciu, prípadne postihovanie výtržníckych divákov. Takisto je nevyhnutné vytvárať aj preventívne projekty zamerané hlavne na mladých ľuďoch.

Z celoeurópskeho hľadiska je relevantný Európsky dohovor o násilí a neviazanosti divákov počas športových podujatí najmä na futbalových štadiónoch. Ústrednou myšlienkou dohovoru bolo hlavne to, aby zmluvné strany zabezpečili na športových štadiónoch primeranú organizáciu a vypracovali opatrenia a zákony na predchádzanie a zvládnutie násilia.⁴⁷

1.4 Ľavicový extrémizmus v Slovenskej republike

V porovnaní s pravicovými extrémistami spoločnosť vníma ľavicové spektrum extrémistickej scény oveľa tolerantnejšie. Dôvodom je najmä to, že ľavicoví extrémisti verejne nedeklarujú potlačovanie práv a slobôd ostatných občanov. Na druhej strane sa podceňuje skutočnosť, že v prípade realizácie cieľov ľavicových extrémistov môže dôjsť k priamemu ohrozeniu pluralitnej demokracie a občianskych slobôd.

Scéna ľavicového extrémizmu je zmesou rôznych vzájomne personálne prepojených a zároveň často sa meniacich skupín. Jednak sú to skupiny s prokomunistickou orientáciou, ktorých nepriateľstvo voči určitým vrstvám obyvateľstva je motivované predovšetkým sociálnymi, triednymi rozdielmi. Ďalšou skupinou sú anarchisti, ktorí odmietajú akúkoľvek

⁴⁶ *Koncepcia boja proti extrémizmu na roky 2011 – 2014*, vláda SR 8. júna 2011. [online]. [cit. 2014.02.01.]. Dostupné na internete:

<http://www.rokovanie.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=19762>

⁴⁷ MARKOVÁ, V. 2012. Divácke násilie ako súčasť extrémizmu. In *Extrémizmus – hrozba pre demokratickú spoločnosť. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie*. Bratislava, 2012. str. 109-117. ISBN 978-80-8054-552-9.

autoritu, štátnu moc a právny poriadok a hlásajú neobmedzenú slobodu jednotlivca. Medzi aktivity ľavicových extrémistov patrí hlavne organizovanie verejných protestných zhromaždení, manifestácií, blokád a podstatným znakom týchto aktivít je fakt, že sú vopred oznamované a vopred plánované. Ich organizácia je zameraná na získanie podpory verejnosti a dosiahnutie pozitívneho ohlasu v médiách. Na druhej strane nemožno každé protestné zhromaždenie alebo manifestáciu považovať automaticky za akciu ľavicových extrémistov. Pod plánovaním takýchto aktivít sa chápe vytváranie afinitných skupín pozostávajúcich z cca 5 – 15 osôb, ktoré v rámci protestov vykonávajú určité akcie. Majú svoje ciele, taktiku a majú dopredu dohodnuté, nakoľko budú aktívni, nenásilní, bojovní a nakoľko sú ochotní riskovať aj zadržanie políciou.⁴⁸

Súčasťou protestov ľavicových extrémistov je zastavenie verejnej dopravy počas organizovaných protestných akcií, ale aj agresívne protesty pred štátnymi budovami s presadzovaním svojich cieľov. Pri takýchto akciách môže dôjsť k porušovaniu verejného poriadku a niekedy aj k poškodzovaniu majetku. Najčastejšie ide o trestné činy ublíženia na zdraví, výtržníctva a poškodzovania cudzej veci. Medzi ľavicovo orientované extrémistické skupiny možno zaradiť anarchistov, antiglobalistov, radikálne ekologické hnutia, príslušníkov hnutia PUNK, antifašistické hnutia AFA a ANTIFA.⁴⁹ Najlepšie organizované a najradikálnejšie sú hnutia s protifašistickou a protirasistickou orientáciou „Antifašistická akcia“ (AFA, ANTIFA). Tieto skupiny hlásajú myšlienku boja proti prejavom fašizmu, rasizmu a xenofóbie. Monitorujú osoby z pravicových skupín (bydlisko, miesta stretávania, škola, zamestnanie). Tieto informácie však neodovzdávajú polícii. Dôvodom je jej údajná nečinnosť.

Nebezpečenstvo skupín ľavicových extrémistov spočíva v uskutočňovaní fyzických útokov na osoby z pravicového spektra extrémistickej scény (najmä na prívržencov hnutia Skinheads). Reakciou na boj proti šíreniu rasizmu a fašizmu v samotnom hnutí skinheads bol vznik Skinheads Against Racial Prejudice (S.H.A.R.P.). Najradikálnejším ľavicovým hnutím je Red Skins, ktorého prívrženci vyznávajú marxistické ideológie. Prívrženci tohto hnutia sú hlavne mladí ľudia, ktorí odmietajú konzumný spôsob života.

Koncepcia boja proti extrémizmu na roky 2011 – 2014 uvádza, že „ľavicový extrémizmus má podporu hlavne u študentov na akademickej pôde. Časť ľavicových extrémistov pochádza z vyšších vrstiev a nemá majetkové problémy. Len zriedka však ide o skutočný záujem o idey (o národ, o pracujúcich). Ide skôr o psychickú potrebu identifikovať sa s alternatívnou ideológiou v prostredí podobných ľudí“.

Na území SR v poslednom období je možné sledovať klesajúcu tendenciu aktivít ľavicového extrémizmu, najmä demonštrácií a verejných protestov. Verejné protesty ľavicoví extrémisti organizujú na území SR iba sporadicky a aktivizujú sa najmä formou osvetovej činnosti (prednášky, diskusie) a vydávaním či distribúciou materiálov s anarchistickou ideológiou. Slovenskí ľavicoví extrémisti sa prejavujú najmä na internete, ktorý využívajú na vzájomnú komunikáciu, propagáciu extrémistických ideológií a vyjadrenie si vzájomnej podpory a spolupatričnosti.⁵⁰ Ľavicoví extrémisti majú menší záujem o oficiálne pôsobenie v rámci demokratického politického systému, pričom zostávajú na báze neregistrovaných organizácií.

⁴⁸ LABUZÍK, M. Extrémizmus na športoviskách – divácke násilie a jeho prejavy na Slovensku. In *Nieuchronna polisemia, potencjalna synergia. Medzinarodowe, narodowe i lokalne aspekty bezpieczenstwa w Polsce i Slowacji*. Stowarzyszenie „Nauka Edukacja Rozwój“, Ostrowiec Św., 2012. ISBN 978-83-89466-46-4. str. 244-260.

⁴⁹ *Príčiny rastu radikalizácie a agresivity určitých skupín obyvateľstva* Výskumná správa 2012 [online]. [cit. 2014.02.01.] Dostupné na internete: www.minv.sk/?policia&subor=152830.

⁵⁰ *Koncepcia boja proti extrémizmu na roky 2011 – 2014*, vláda SR 8. júna 2011. [online]. [cit. 2014.02.01.] . Dostupné na internete: <http://www.rokovanie.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=19762>

1.5 Nábožensky orientovaný extrémizmus v Slovenskej republike

Oblasť vzťahu štátu a cirkví je upravená zákonom Národnej rady SR č. 394/2000 Z. z. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností v znení neskorších predpisov. Tento zákon jednotne upravuje slobodu svedomia a náboženskej viery a poskytuje garancie dodržiavania základných ľudských práv a slobôd. Upravuje aj niektoré podmienky registrácie cirkví.⁵¹

Na území SR vyvíjajú činnosť okrem registrovaných cirkví a náboženských spoločností aj viaceré neregistrované náboženské spoločnosti. Niektoré z nich možno označiť ako sekty. Sekty, ako aj vo všeobecnosti nové náboženské smery môžu vychádzať z kresťanstva, orientálnych náboženstiev, ale sú aj skupiny okultistické či tzv. „psychoanalytické“.

V SR pôsobí približne 50 väčších – štátom neregistrovaných – duchovných spoločenstiev. K najznámejším patria: Kresťanské spoločenstvá, Slovo života, hnutie Hare Krišna, Cirkev zjednotenia (munisti), Scientologická cirkev, hnutie Grálu, Sri Chinmoy, Sahája jóga, Slobodná ľudová misia a ďalšie.⁵²

Neregistrované náboženské spoločnosti sú síce tolerované, pokiaľ ich filozofia a vykonávanie náboženských obradov nie je v rozpore s platným právnym poriadkom Slovenskej republiky, nemajú však žiadnu právnu subjektivitu ani nie sú partnerom pre štát. Väčšina týchto siekt „naoko“ prezentuje všeobecne uznávané hodnoty, ako je rodina, láska, ľudské práva, vzdelávanie, boj proti drogám alebo pomoc mládeži. Avšak hlavným motívom ich aktivít je snaha vedúcich predstaviteľov o vlastné materiálne obohatenie alebo snaha o naplnenie úzko osobných záujmov motivovaných niekedy aj v štáte netolerovaných ambícií. Namiesto racionálnych a reálnych riešení často zneužívajú duchovný a mravný úpadok spoločnosti, stratu hodnotovej orientácie, krízu súčasnej rodiny a poukazujú na riešenia, ktoré vedú k úniku od reality a vytvárajú imaginárny svet plný falošných očakávaní a nádejí.

V Trestnom zákone pojem sekta nie je definovaný. Keďže páchatelom trestného činu môže byť podľa súčasnej právnej úpravy len fyzická osoba, nikdy však nie právnická osoba, sekta vo svojej podstate sa teda nemôže dopustiť trestného činu. To, že sa určitého trestného činu dopustil člen niektorej sekty, má v konečnom dôsledku väčšinou iba informatívny charakter.⁵³

Na území SR neboli zaznamenané žiadne násilné sektárske praktiky smerujúce k páchaniu trestnej činnosti. Je to podmienené hlavne rôznorodosťou náboženskej scény v Slovenskej republike, kde popri sebe existujú spoločenstvá vychádzajúce z kresťanstva, spoločenstvá, ktoré nadväzujú na kresťanstvo, spoločenstvá orientálneho pôvodu a spoločenstvá vychádzajúce z okultizmu.⁵⁴

Nie všetky sú automaticky považované za sektu alebo deštruktívny kult. Rovnako nemožno považovať všetky sekty a kulty za extrémistické subjekty. Medzi náboženské extrémistické subjekty patria najmä satanistické hnutia a skupiny.

⁵¹ Pozri zákon Národnej rady SR č. 394/2000 Z. z.

⁵² *Koncepcia boja proti extrémizmu na roky 2011 – 2014*, vláda SR 8. júna 2011. [online]. [cit. 2014.02.01.]. Dostupné na internete:

<http://www.rokovanie.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=19762>

⁵³ Správa o plnení úloh vyplývajúcich z Koncepcie boja proti extrémizmu za obdobie rokov 2007 – 2010. [online]. [cit. 2014.02.01.]. Dostupné na internete:

<http://www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=19755>.

⁵⁴ *Koncepcia boja proti extrémizmu na roky 2011 – 2014*, vláda SR 8. júna 2011. [online]. [cit. 2014.02.01.]. Dostupné na internete:

<http://www.rokovanie.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=19762>

3 Návrhy a odporúčania na realizáciu a zintenzívnenie odbornej diskusie

V štúdií sme za pomoci diagnostickej, explicitnej a aj metodologickej funkcie analytickej činnosti s výrazným využitím poznania dosiahnutého autoritami zaoberajúcimi sa danou problematikou rozpracovali extrémizmus v kontexte príčin, prejavov v spoločnosti a možnosti eliminácie extrémistických aktivít v podmienkach Slovenskej republiky. Problematika extrémizmu je stále aktuálna, rôznorodá, rýchlo sa prispôsobuje vývoju spoločnosti a berie na seba nové formy a prejavy. Extrémizmus je ťažko odstrániteľný fenomén. Je však možné ho regulovať. Z tohto dôvodu nie je možné riešiť ho nárazovo, ale ide o dlhodobý proces. Zo strany štátu bolo vytvorených niekoľko dokumentov k eliminácii hrozby extrémizmu. Sú to prijímané koncepcie boja proti extrémizmu, niektoré legislatívne a preventívne opatrenia. Kľúčovým dokumentom v boji proti extrémizmu je Koncepcia boja proti extrémizmu na roky 2011 – 2014.

V súčasnosti neexistuje presné vymedzenie a univerzálna definícia extrémizmu, ktorá by bola všeobecne akceptovaná širokou verejnosťou. V každom demokratickom zriadení existujú rôzne definície pojmu extrémizmus. Vo všeobecnosti pojem extrémizmus nesie v sebe široké spektrum aktivít od odmietania základných demokratických hodnôt, spoločenských noriem a spôsobov správania sa až po popieranie hodnôt ľudských práv a základných slobôd, presadzovanie ideológií rasizmu, nacizmu, neonacizmu, antisemitizmu, xenofóbie, anarchizmu, hlásanie rasovej alebo etnickej neznášanlivosti a protiprávne konanie s prvkami agresivity a brutality proti demokratickým princípom, spoločenskému usporiadaniu, životu, zdraviu, majetku alebo verejnému poriadku.

Problematika extrémizmu sa zaraďuje medzi nové bezpečnostné hrozby, na ich elimináciu musí aktívne reagovať bezpečnostná politika štátu. V tomto prípade zohráva nezastupiteľnú úlohu štát so svojimi vzdelávacími, výchovnými a mocenskými nástrojmi a tiež mimovládne organizácie zaoberajúce sa bojom proti rôznym formám extrémizmu. Boj proti extrémizmu si vyžaduje komplexný prístup štátnych orgánov a celej spoločnosti. Prioritou boja proti extrémizmu zostáva preto úsilie o dôsledné odhaľovanie a postih prejavov extrémizmu a snaha o elimináciu jeho viditeľných i latentných foriem. V tejto súvislosti bude kladený dôraz na tvrdý postih šírenia ideí a prejavov neonacizmu, rasizmu, antisemitizmu, xenofóbie a intolerancie. Nemožno zabúdať ani na fakt, že extrémizmus sa stále vyvíja a naberať čoraz väčšiu dynamiku. Preto je potrebné, aby sa tak, ako sa vyvíja extrémizmus v spoločnosti, vyvíjali aj legislatívne opatrenia a ďalšie aktivity, ktoré možno identifikovať takto:

- Boj proti násilnému extrémizmu nie je len otázkou bezpečnostných opatrení štátu; v boji proti extrémizmu nestačí len likvidovať koncové články – trestne stíhať páchatel'ov (členov a prívržencov rôznych extrémistických skupín a hnutí), ale predovšetkým treba eliminovať faktory uľahčujúce nábor a radikalizáciu.
- Najlepšou formou prevencie je zabrániť ľuďom dostať sa k extrémistickým skupinám, ktoré páchajú násilnú extrémistickú činnosť, a to vo forme presviedčania a upúšťania od takýchto myšlienok a metód. Túto úlohu nemožno ponechať len na štátnych orgánoch, ktoré sú určené na riešenie tejto problematiky.
- Povaha extrémizmu si vyžaduje pracovať so širokým spektrom partnerov, aby sme lepšie pochopili správanie a taktiku extrémistických skupín, a tak eliminovali páchanie extrémistickej činnosti, prípadne mu zamedzili. Extrémizmus má živnú pôdu v nevedomosti a nedostatočnej informovanosti, preto treba zohľadniť i tento faktor.

Prevenencia a eliminácia extrémizmu v spoločnosti a ich trestnoprávny postih spadá do kompetencie mnohých štátnych orgánov, inštitúcií a bezpečnostných zložiek: Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky (v rámci Ministerstva vnútra SR zastrešuje boj s extrémizmom a diváckym násilím odbor extrémizmu a diváckeho násilia Úradu kriminálnej polície Prezídia Policajného zboru SR); Ministerstvo školstva SR; Ministerstvo kultúry SR; Ministerstvo spravodlivosti SR, SIS; Generálna prokuratúra SR. So štátnymi inštitúciami spolupracujú a komunikujú mimovládne organizácie. Táto forma spolupráce sa javí ako efektívna, pretože je založená na spoločnej neformalizovanej komunikácii, ktorá vytvára priestor na výmenu skúseností, poznatkov, ale aj efektívnejšiu prácu a presadzovanie svojich záujmov voči vládnym inštitúciami. Táto komunikácia nezostáva len vo sfére mimovládneho sektora, ale pokúša sa do diskusie zapojiť aj oficiálne inštitúcie. Významnú úlohu majú mimovládne organizácie najmä v preventívnej a vzdelávacej oblasti.

Extrémizmus má dostatočný potenciál na svoju ďalšiu existenciu. Jeho prejavy sú a budú podmienené okrem historických súvislostí, v ktorých vznikali a formovali sa, predovšetkým vývojom v globalizujúcom sa svete:

- Nadnárodnosť fenoménu extrémizmu, jeho existencie v rôznych podobách v celoeurópskom priestore si vyžaduje neustálu pozornosť štátnych orgánov ako celku a predovšetkým efektívnu medzinárodnú spoluprácu. Medzinárodné skúsenosti potvrdzujú, že riešiť iba následky extrémizmu je kontraproduktívne a ako doteraz najlepšie východisko sa zdá zladenie preventívnych aj represívnych opatrení. Existuje veľké množstvo zákonov, dokumentov a legislatívnych noriem zaoberajúcich sa problematikou extrémizmu. Existencia týchto dokumentov poukazuje na skutočnosť, že problematika extrémizmu nie je len okrajovou záležitosťou, ale venuje sa jej pozornosť na všetkých úrovniach medzinárodného a európskeho spoločenstva.
- V Slovenskej republike aktivitami, počtom, i organizovanosťou pravicoví extrémisti výrazne prevyšujú nad ľavicovými. Pravicoví extrémisti vyznávajú a propagujú myšlienku nerovnosti rás, etník a národností a zároveň popierajú demokratické fungovanie spoločnosti.
- V posledných rokoch dochádza k nárastu aktivít fanúšikov športových klubov, tzv. „Hooligans“, ktorých primárnym cieľom pri návštevách športových podujatí nie je povzbudzovanie svojho klubu, ale predovšetkým vyvolávanie výtržností a ďalšie porušovanie verejného poriadku, pričom často po ukončení zápasov vyhľadávajú fyzické konfrontácie s fanúšikmi súperov. Súčasný vývoj a stav trestnej činnosti diváckeho násilia má narastajúcu tendenciu. Boj proti diváckemu násiliu nie je len záležitosťou Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, ale aj ďalších štátnych orgánov a bezpečnostných zložiek, vládnych i nevládnych subjektov.
- Polícia by sa mala zamerať aj na kriminalitu na internete a ekonomické zázemie nebezpečných extrémistických skupín. Internetové prostredie poskytuje extrémistom ideálne možnosti na šírenie informácií a ideí v rámci vlastnej členskej základne a pre jednoduchú dostupnosť je aj ľahkým nástrojom na nábor nových členov predovšetkým z radov mladšej generácie.

Záver

Aktivity extrémistických skupín sa neustále vyvíjajú, ich verejné prejavy sa profesionalizujú a celkový spôsob vystupovania sa stáva kultivovanejší a sofistikovanejší. Je možné predpokladať, že sociálna situácia v SR predstavuje platformu pre rozvoj a gradáciu prejavov extrémizmu a extrémistických skupín. Je preto v záujme štátu i celej spoločnosti podniknúť potrebné kroky a opatrenia na ďalší boj s touto hrozbou. Vzhľadom na to, že trestné činy extrémizmu sú veľmi rôznorodé, je dôležité, aby jej venovali pozornosť odborníci i profesionáli bezpečnostných zložiek a organizácií štátneho i neštátneho charakteru.

Z hľadiska prevencie je dôležité koordinovať ich činnosť a v neposlednom rade treba obrátiť pozornosť aj na širokú verejnosť.

Neinformovanosť a nevedomosť problematiky extrémizmu môže viesť časť obyvateľstva k skrytej alebo zjavnej podpore extrémistických skupín. Podcenenie takejto situácie by mohlo mať fatálne následky pre celú spoločnosť. Dôraz na spoluprácu bezpečnostných zložiek, štátnych inštitúcií, mimovládnych organizácií, ktoré sa venujú tejto problematike, ako aj odborníkov z danej oblasti môže výrazne prispieť k identifikácii, odhaľovaniu a prevencii tohto javu.

Literatúra

Extrémizmus a divácke násilie. [online]. [cit. 2014.02.01.] Dostupné na internete: <http://www.minv.sk/?extremizmus>.

KOČAN, Š. 2012. Metodika odhaľovania a vyšetrovania extrémizmu. In *Extrémizmus – hrozba pre demokratickú spoločnosť*. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie. Bratislava, 2012. str. 63-68. ISBN 978-80-8054-552-9.

KOHAN, P. 2012. Definícia extrémizmu v podmienkach trestného práva Slovenskej republiky. In *Extrémizmus – hrozba pre demokratickú spoločnosť*. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie. Bratislava, 2012. str. 17-26. ISBN 978-80-8054-552-9.

Koncepcia boja proti diváckemu násiliu na roky 2013 - 2016

<http://www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=22043>

Koncepcia boja proti extrémizmu na roky 2011 – 2014, vláda SR 8. júna 2011. [online]. [cit. 2014.02.01.]. Dostupné na internete:

<http://www.rokovanie.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=19762>.

KONEVAL, M. 2012. Charakteristika páchatelov trestných činov extrémizmu. In *Extrémizmus – hrozba pre demokratickú spoločnosť*. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie. Bratislava, 2012. str. 47-62. ISBN 978-80-8054-552-9.

LABUZÍK, M. Extrémizmus na športoviskách – divácke násilie a jeho prejavy na Slovensku. In *Nieuchronna polisemia, potencjalna synergia. Medzynarodowe, narodowe i lokalne aspekty bezpieczenstwa w Polsce i Slowacji*. Stowarzyszenie „Nauka Edukacja Rozwój“, Ostrowiec Św., 2012. ISBN 978-83-89466-46-4. Str. 244-260.

LAVRINČÍK, M. 2012. Metódy odhaľovania trestných činov extrémistov na internete. In *Extrémizmus – hrozba pre demokratickú spoločnosť*. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie. Bratislava, 2012. str. 159-166. ISBN 978-80-8054-552-9.

LISOŇ, M. 2012. Spoločenská závažnosť extrémizmu, možnosti poznávania. In *Extrémizmus – hrozba pre demokratickú spoločnosť*. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie. Bratislava, 2012. str. 7-16. ISBN 978-80-8054-552-9.

Ludová strana Naše Slovensko. [online]. [cit. 2014.02.01.] . Dostupné na internete:

http://sk.wikipedia.org/wiki/%C4%BDudov%C3%A1_strana_Na%C5%A1e_Slovensko

MARCZYOVÁ, K. 2007. Rasizmus – fenomén ohrozujúci príslušníkov národnostných menšín a etnických skupín. In *Rozvoj metodík vyšetrovania jednotlivých trestných činov*. Zborník. Bratislava: Akadémia PZ. str. 151-156.

MARKOVÁ, V. 2012. Divácke násilie ako súčasť extrémizmu. In *Extrémizmus – hrozba pre demokratickú spoločnosť*. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie. Bratislava, 2012. str. 109-117. ISBN 978-80-8054- 552-9.

MILO, D. 2005. *Rasistický extrémizmus v Slovenskej republike*. Bratislava: Ľudia proti rasizmu, 2005 ISBN 80- 89149-03-0 .

MLYNARČÍKOVÁ A kol., 2008. *Nemaj trému z extrémistu*. Nadácia otvorenej spoločnosti – Open Society Foundation, marec 2008. ISBN 978-80-970143-1-5 [online]. [cit. 2014.02.01.] Dostupné na internete

PAJDLHAUSEROVÁ, M. 2012. Black bloc ako metóda odporu využívaná pravicovými a ľavicovými extrémistami vo svete a v podmienkach Slovenskej republiky. In *Extrémizmus – hrozba pre demokratickú spoločnosť*. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie. Bratislava, 2012. str. 195 - 202. ISBN 978-80- 8054-552-9.

Pravicoví extrémisti menia taktiku: Bojujú cez blogy a Facebook. [online]. [cit. 2014.02.01.] Dostupné na internete: <http://aktualne.atlas.sk/pravicovi-extremisti-menia-taktiku-bojuju-cez-blogy-a-facebook/sk>

Príčiny rastu radikalizácie a agresivity určitých skupín obyvateľstva. Výskumná správa 2012 [online]. [cit. 2014.02.01.] Dostupné na internete: www.minv.sk/?policia&subor=152830

Správa o činnosti prokuratúry Slovenskej republiky za rok 2012. [online]. [cit. 2014.02.01.] Dostupné na internete: www.genpro.gov.sk/sprava-o-cinnosti-prokuratury-slovenskej-republiky.

Správa o plnení úloh vyplývajúcich z koncepcie boja proti extrémizmu za obdobie rokov 2007 – 2010.[online]. [cit. 2014.02.01.] Dostupné na internete: <http://www.rokovania.sk>

ŠIKULA, B. 2012. Členenie extrémizmu v podmienkach Slovenskej republiky. In *Extrémizmus – hrozba pre demokratickú spoločnosť*. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie. Bratislava, 2012. str. 27-32. ISBN 978-80-8054-552-9.

ŠOFRANEC, T. 2012. Leaderless resistance a jeho využitie v podmienkach Slovenskej republiky. In *Extrémizmus – hrozba pre demokratickú spoločnosť*. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie. Bratislava, 2012. str. 177-180. ISBN 978-80-8054-552-9.

VEGRICHTOVÁ, B. 2012. Kriminologické aspekty extrémizmu. In *Extrémizmus – hrozba pre demokratickú spoločnosť*. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie. Bratislava, 2012. str. 219 - 237. ISBN 978-80-8054-552-9.

Verejná mienka v oblasti pravicového extrémizmu Výskumná správa. [online]. [cit. 2014.01.01.] Dostupné na internete: http://www.cvek.sk/uploaded/files/vyskumna_sprava.pdf.

VIKTORYOVÁ, J., BLATNICKÝ, J., PALAREC, J. 2012. Vyšetrovanie trestných činov extrémizmu. In *Extrémizmus – hrozba pre demokratickú spoločnosť*. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie. Bratislava, 2012. str. 69-80. ISBN 978-80-8054-552-9.

Zákon č. 262/2011, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony. [online]. [cit. 2014.01.01.] Dostupné na internete: www.zbierka.sk/sk/predpisy/262-2011-z-z-p-34221.pdf

Zákon č. 257/2009, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov. [online]. [cit. 2014.01.01.] Dostupné na internete: www.zbierka.sk/sk/predpisy/257-2009-z-z-33033.pdf.

ZAPLETAL, T. 2012. Black bloc ako metóda odporu využívaná pravicovými a ľavicovými extrémistami vo svete a v podmienkach Slovenskej republiky. In *Extrémizmus – hrozba pre demokratickú spoločnosť*. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie. Bratislava, 2012. str. 189-194. ISBN 978-80-8054-552-9.

ZELINKA, A. 2009. *Kolíška futbalu dala svetu aj chuligánov. Nesú meno írskej famílie*. [online]. [cit. 2014.01.01.] Dostupné na internete

ZOUBKOVÁ, I. 2011. *Kriminologický slovník*. Vydavateľstvo: Aleš Čeněk, 2011 ISBN: 9788073803124

Key words: extremism, police, spectator violence, crimes of extremism, extremist group.

Summary

This scientific paper deals with extremism as a social conflict and the activities of the police in the fight against this phenomenon. The main objective of the scientific paper is to analyze the issue of extremism in the context of the causes, manifestations in society, and the elimination of extremist activities in the Slovak Republic. Partial aim is to provide basic information on the issue of extremism, on the activities of extremist groups and current trends and then apply the findings to the conditions of the Slovak Republic. The ambition of this paper is to highlight the activities of the police in conflict situations of extremist groups, criminal investigations, extremism and indeed in preventing and combating extremism. The activities of extremist groups are constantly developing their public speaking and professionalize the overall way in appearance becomes more refined and sophisticated. It can be assumed that the social situation in Slovakia is a platform for developing and gradation expressions of extremism and extremist groups. It is therefore in the interest of the state and the whole society to take the necessary steps and measures to further develop this activity. Since the offenses extremism are very diverse, it is important to pay attention to the experts and professionals of the security forces and organizations, state and non-state character. In terms of prevention, it is important to coordinate their action and finally required to draw attention also to the general public.

*Ing. Ladislav Šimon, PhD.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra policajných vied
e-mail: ladislav.simon2@minv.sk*

Recenzenti: prof. Ing. Miroslav Lisoň, PhD., doc. Ing. Pavol Augustín, CSc.